

EGYETEMES ZSINATOK

© dr. Szalai András, Apológia Kutatóközpont, www.apologia.hu (v.2. 2014.07.22.)

A kereszténység közösségteremtő vallás, az Egyház vezetői kezdettől fogva tartottak összejöveteleket, tanácskozásokat (ld. ApCsel 15. fej.), hogy szükség szerint közösen rendezzék a problémákat, illetve együtt lépjenek fel a hamis tanítók ellen. Az apostolok után a helyi egyházak vezetői a püspökök lettek, és az ő összejöveteleiket hívjuk magyarul zsinatoknak.

1. A zsinatokról általában

A magyar „zsinat” szó a görög *szünodosz* szóból ered (*szün* = együtt + *hodosz* = út, ti. „az együtt befutott / közös út”), aminek latin megfelelője a *concilium* (*cum* = össze + *calare* = hívni, azaz összejövetel).

A kereszténység a Római Birodalomban 313-ban elfogadott vallás lett, és a püspökök (görög *episzkoposz* = felügyelő) bizonyos eretnokségek terjedése miatt, illetve a minden egyházat érintő szervezeti kérdések megtárgyalása érdekében egy olyan egyetemes (ökumenikus) zsinat összehívása mellett döntöttek, amelyen a Birodalom egész területén szétszórt egyházak küldöttei részt vehetnek. Indítványukat Constantinus támogatta, és ezzel az első egyetemes zsinatot hivatalosan is összehívta.

A zsinatokat elsősorban helyi (regionális) vagy egyetemes (ökumenikus) jelentőségük alapján különböztetjük meg. Az „egyetemesség” azt jelenti, hogy a zsinaton tárgyalt tanbeli és szervezeti kérdések túllépték a helyi jelentőséget, hogy a kor legfontosabb tartományi gyülekezetei mind vagy nagyrészt képviseltették magukat, illetve hogy a zsinat határozatait az egyház köztudata utólag mindenhol elfogadta. A zsinatok szükség szerint kiegészítették a meglévő hitvallásokat, egyúttal elítéltek eretnokségeket, illetve mértékadó szervezeti szabályzatokat hoztak (ún. kánonok; a nyugaton 1179-től ún. capitulumok, azaz fejezetek, később dokumentumok). A zsinatok határozatait ugyan a püspökök hozzák, de a helyi gyülekezetek elfogadása (recepció) érvényesíti.

A katolikus egyház napjainkig összesen *huszonegy* zsinatot tart egyetemesnek, az ortodox egyházak csak az *első hét* ókori zsinatot, és csak ezek tanítását fogadják el; a miafiziták csak az *első hármat*, a nesztoriánusok pedig csak az *első kettőt* fogadják el. Az evangélikus, a református, az anglikán és a metodista, illetve a baptista, pünkösdi és más kiségyházak rendszerint az *első négy* ökumenikus zsinatnak tulajdonítanak nagy jelentőséget, saját hitvallásaik is ezekre épülnek. Valóban egyetemesnek tekinthető keresztény zsinat 787 óta nem volt, de minden keresztény reménysége, hogy kerül még rá sor.

2. Az ókori és a kora-középkori egyetemes zsinatok

Hivatalos összehívójuk, a résztvevők száma, és a legfontosabb tárgyalt témák (hitvallások, elítélt eretnekségek, rendelkezések)

I. Egyetemes (Nikaiai / Nicaeai) Zsinat (325) – összehívta: Constantinus császár, résztvevők: 318 püspök; elítélt eretnekség: arianizmus, modalizmus, novatianizmus; hitvallás: az apostoli hitvallás kiegészítése, *homouúziosz* formula; 20 kánon.

II. Egyetemes (Konstantinápolyi) Zsinat (381) – összehívta: I. Theodosziosz császár, résztvevők: 150 püspök; elítélt eretnekség: apollinarizmus, makedonianizmus, modalizmus, markellianizmus; hitvallás: a nikaiai kiegészítése (Szentlélek istensége); 4 kánon.

III. Egyetemes (Epheszoszi / Efezusi) Zsinat (431) – összehívta: II. Theodosziosz császár, résztvevők: 200 püspök; elítélt eretnekség: nesztorianizmus, pelagianizmus; hitvallás: *theotokosz* cím; 9 kánon.

IV. Egyetemes (Khalkedóni / Kalcedoni) Zsinat (451) – összehívta: Markianos császár, résztvevők: 630 püspök; elítélt eretnekség: monofizitizmus; hitvallás: *diofizita* formula; 28 kánon.

V. Egyetemes (II. Konstantinápolyi) Zsinat (553) – összehívta: Justinianus császár, résztvevők: 150 püspök; elítélt eretnekség: az antiókhiai iskola nesztoriánusnak bélyegzett három tanítója („három fejezet”), az órigenizmus (Evangriosz); hitvallás: *theopaszkitá* formula; - kánon.

VI. Egyetemes (III. Konstantinápolyi) Zsinat (680-681) – Összehívta: III. Constantinus császár, résztvevők: 174 püspök; elítélt eretnekség: monotheletizmus; - kánon.

Ún. „Ötöd-hatodik” (Penthekté / Quinisexta) Egyetemes Zsinat, Konstantinápoly (691-692) – összehívta II. Justinianus császár, résztvevők: 227 püspök; elítélt eretnekség: - ; hitvallás: - ; 102 kánon.

VII. Egyetemes (II. Nikaiai / Nicaeai) Zsinat (787) – összehívta: Eiréné császárnő és VI. Constantinus, résztvevők: 300/367 püspök; elítélt eretnekség: ikonoklasmus (képrombolás), ikonolátria (képimádat); hitvallás: képtisztelet értelmezése és szabadsága; 22 kánon.

3. Közös részvétellel és külön rendezett zsinatok

Nyugati (katolikus)	Keleti (ortodox)
<p>(8. Egyetemes Zsinat) IV. Konstantinápoly (869-870) – I. Baszileiosz császár és II. Hadrianus pápa; tárgyalta témák: a bolgár misszió során kialakult ellentétek; a Phótiosz-szkizma megszüntetése; a nikaiai-konstantinápolyi hitvallás változatlan megőrzése (<i>Filioque</i> nélkül); a Róma általi kiközösítés elfogadása Konstantinápolyban és fordítva; pápai primátus elfogadtatása (a patriarchátusok hierarchiája: Róma, Konstantinápoly, Alexandria, Antiókhia, Jeruzsálem); 27 kánon.</p>	
<p>(9.) I. Laterán (1123) – II. Callixtus; tárgyalta témák: az 1222-es Wormsi Konkordátum megerősítése az investitúra ellen; 25 kánon (pl. a keresztéseknek az ideig tartó büntetések elengedése).</p>	
<p>(10.) II. Laterán (1139) – II. Ince; tárgyalta témák: a Gergely-reform folytatása, II. Anaklétosz ellenpápa szkizmájának elítélése; 30 kánon (pl. simonia, uzsora ellen).</p>	
<p>(11.) III. Laterán (1179) – III. Sándor; tárgyalta témák: kétharmados pápaválasztás; 27 fejezet.</p>	
<p>(12.) IV. Laterán (1215) – III. Ince; tárgyalta témák: katharok, albigensek és Joachim da Fiore elítélése, misetan: transzsubstantiatio, évenkénti gyónás és áldozás előírása; 70 fejezet.</p>	
<p>(13.) I. Lyon (1245) – IV. Ince; tárgyalta témák: II. Frigyes trónfosztása; 22 fejezet.</p>	
<p>(14.) II. Lyon (1274) – X. Gergely; tárgyalta témák: a konklávé rendje; unió a görög egyházzal; kereszties hadjáratok; 31 fejezet.</p>	
<p>(15.) I. Vienne (1311-1312) – V. Kelemen; tárgyalta témák: a templomos rend feloszlata, szegénység és egyházreform.</p>	
	<p>(9. Egyetemes Zsinat) Konstantinápoly (1341, 1349, 1351) – tárgyalta témák: Kalábriai Barlaam tanításának elítélése; Isten lényegének és energiáinak viszonya körüli tévtanok elítélése.</p>
<p>(16.) Konstanz (1414-1418) – három ellenpápa szkizmájának elítélése: V. Márton pápa megválasztása (1417); tárgyalta témák: szkizmatikusok és Jan Hus elítélése, a zsinat fősége a pápa felett, a zsinatok rendszeresítése.</p>	
<p>(17.) Basel-Ferrara-Firenze (1431-1444) – IV. Jenő; uniós tárgyalások a görög, örmény és jakobita egyházzal; tárgyalta témák: pápai primátus, Filioque, purgatórium (1439-től a távozó ortodoxok nélkül).</p>	

Nyugati (katolikus)	Keleti (ortodox)
(18.) V. Laterán (1512-1517) – II. Gyula, X. Leó; tárgyalta témák: a pisai szakadár zsinat elítélése, minden emberi lélek halhatatlansága, a „kettős igazság” elvének elvetése, egyházreform.	
(19.) Trentó / Trient / Trident (1545-1563) – III. Pál, III. Gyula, IV. Piusz; tárgyalta témák: a reformáció elítélése, Írás és hagyomány viszonya, áteredő bűn, megigazulás, szentségek, szentek tisztelete, egyházfegyelmi reformok.	
	Összortodox Zsinat, Jeruzsálem (1583) – tárgyalta témák: római tanok elítélése: a <i>Filioque</i> , a pápa mint az egyház feje, kovásztalan kenyér használata miséhez, purgatórium, Gergely naptár.
	Összortodox Zsinat, Jeruzsálem (1672) – tárgyalta témák: Cyril Lukaris protestáns tanainak elítélése (deuterokanonikus iratok, megigazulás, embertan).
(20.) I. Vatikán (1869-1870) – IX. Piusz; tárgyalta témák: hit és racionalizmus, pápai jurisdikciós primátus, <i>ex cathedra</i> pápai tévedhetetlenség.	
	Összortodox Kongresszus, Konstantinápoly (1923) – tárgyalta témák: a helyi egyházak felhatalmazása a megreformált Julianus-naptár használatára.
(21.) II. Vatikán (1962-1965) – XXIII. János, VI. Pál; tárgyalta témák: kinyilatkoztatás, egyház a világban, liturgikus reform, papság, ökumené, vallásszabadság (16 dokumentum).	